

Projectleider CLM Wim Dijkman: 'Het taboe dat a

Ondernemen met

Boer zijn en natuur beheren. In de kerstspecial 'De boer als natuurondernemer' komen vier boeren aan het woord over die dubbelrol. Was het vroeger de oudere ondernemer die zich met natuurbeheer bezig hield, nu haakt ook de jonge generatie aan. Het zien van boeren als volwaardige partners bij natuurbeheer vergt nog wel een cultuuromslag.

tekst Inge van Drie

Een modern melkveebedrijf combineren met natuurbeheer, kan dat wel? Niet bij alle veehouders heeft het begrip natuur een positief imago. Ze zijn bijvoorbeeld bang dat natuur de ontwikkelingsmogelijkheden van hun bedrijf bedreigt. Ze vinden dat natuurbeheer niet in te passen is in moderne, sterk groeiende bedrijven die efficiënt en tegen een lage kostprijs moeten produceren. Toch zijn veehouders niet onbekend met natuurbeheer. 'Boeren beheren ongeveer tachtig procent van het natuurgrasland van terreinbeherende organisaties', vertelt Wim Dijkman, projectleider agrarisch en particulier natuurbeheer bij het Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM). Ook zijn veel veehouders al actief met agrarisch natuurbeheer; naar schatting neemt

ruim tien procent van alle Nederlandse boeren er aan deel. Ze beschermen bijvoorbeeld op hun eigen agrarische grond weidevogels of doen aan slootkanalenbeheer.

De afgelopen jaren heeft er een omslag plaatsgevonden. Er is sprake van een trendbreuk, schetst Dijkman. 'De trend is dat de animo voor natuurbeheer groeit. Vroeger hielden vooral oudere ondernemers aan het eind van hun carrière zich ermee bezig. Nu is het de jonge generatie boeren met groeiende bedrijven die aanhaakt. Zij zijn meer zakenman, ondernemer. Ze hebben een modern melkveebedrijf, maar passen in de bedrijfsvoering bijvoorbeeld ook het beheer van 30 hectare grasland in.'

Manifest van LNV en LTO

Hulp van boeren bij het inrichten van natuur komt goed van pas. Om de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) te realiseren moet er nog heel wat natuur bij komen.

'Op vrij grote schaal wordt landbouwgrond omgezet in natuur. Het gaat om veel hectares. Meer dan tot nu toe zouden boeren zelf natuur moeten kunnen realiseren en het beheer ervan moeten kunnen doen. Natuurbeheer zou voor boeren een serieuze tak van sport kunnen worden, maar alleen als dit op economische grondslagen is gestoeld', zegt Gerbrand van 't Klooster, coördinator ruimtelijke ordening bij LTO Nederland. Samen met LNV presenteerde LTO in oktober 2009 een manifest, dat een impuls wil geven aan de bijdrage van agrariërs aan natuur, landschap en recreatie.

aan natuur niet verdiend mag worden is verdwenen'

natuur in opkomst

'Boeren en natuurbeheerders leven langs elkaar heen. Ze zouden veel meer gemeenschappelijk kunnen doen dan nu', zo geeft Rob van Brouwershaven, directeur van de directie Natuur, Landschap en Platteland van het ministerie LNV, de aanleiding van het opstellen van het manifest weer. Niet alle typen natuur zijn overigens even geschikt voor veehouders om te beheren, denkt Van Brouwershaven. 'Veehouders kunnen gebieden met veel vochtig grasland of bloemrijk grasland prima beheren. Het is lastiger om het beheer van duinen, hoogveen of moerasachtige gebieden in te passen in de agrarische bedrijfsvoering.'

Cultuuromslag nodig

Veehouders pachten nu nog vaak gronden van terreinbeherende organisaties als Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, constateert Dijkman. 'Maar steeds vaker willen ze zelf ook contracten afsluiten met de overheid om bepaalde gebieden te beheren. De omslag van het pachten van grond van terreinbeherende organisaties naar het burens van elkaar zijn is de toekomst. Veehouders realiseren de afgesproken natuurdoelen en benutten de natuur evenzogoed economisch maximaal. Het taboe dat aan natuur niet verdiend mag worden is verdwenen.'

Dat boeren natuurbeheer oppakken heeft een aantal voordelen, stelt Van 't Klooster. 'Het geeft meer levendigheid op het platteland en het is beter voor de plattelandseconomie. Ondernemers blijven immers in het gebied aanwezig. Het bevordert bovendien de sociale cohesie.'

Het zien van boeren als volwaardige partners bij natuurbeheer vergt nog wel een cultuuromslag, vindt Van 't Klooster. 'Provincies en terreinbeherende organisaties hebben tot nu toe natuurbeheer door boeren niet echt gestimuleerd. Van een gelijkwaardige vorm van samenwerking tussen boeren, overheid en natuurorganisaties is vaak nog geen sprake. Overheden hebben zich tot nu toe vooral op terreinbeheerders gericht. Die beheren al een groot gebied, hebben kennis over en een visie op natuurbeheer, zo is de gedachte. Ik stel dat door samenwerking boeren dezelfde prestaties in beheer kunnen neerzetten. Het zou daarom vanzelfsprekend moeten zijn dat bijvoorbeeld agrarische natuurverenigingen meer kansen krijgen en daardoor initiatieven kunnen nemen.'

Agrarische natuurverenigingen, zoals ze in Nederland al geruime tijd bestaan, zijn in Vlaanderen nog niet of nauwelijks actief. Wel dragen individuele veehouders bij tot het onderhoud van natuurterreinen van de overheid of terreinbeherende organisaties door er bijvoorbeeld droogstaand melkvee of vleesvee in te scharen, constateert de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). Knelpunt is de duur van deze bijdragen. 'Meestal gebeurt dit in de vorm van een jaarlijks te hernieuwen gebruiksovereenkomst. Dat gebrek aan perspectief is het grootste struikelblok voor landbouwers om hier sterker in te investeren en de bedrijfsvoering aan te passen aan deze niche.'

Dijkman beaamt dat het niet altijd koek en ei is tussen veehouders en natuurorganisaties, maar kent

Natuurbeheer zou voor boeren serieuze tak van sport kunnen worden

ook mooie voorbeelden van een goede samenwerking. 'Terreinbeherende organisaties en veehouders hebben elkaar nodig. Ze vullen elkaar aan. De natuurorganisaties hebben ecologische kennis, terwijl de veehouders juist praktijkkennis kunnen leveren.'

Natuurgras in rantsoen

Zelfstandig bedrijfsadviseur Wim Govaerts ziet in Vlaanderen wel ruimte voor een combinatie van melkveehouderij en natuurbeheer. 'Zeker voor bedrijven met marginale gronden, gronden die eigenlijk niet in staat zijn hoge producties te halen. Het kan voor veehouders een bron van inkomsten zijn. Enerzijds vanwege de vergoedingen, anderzijds omdat de voedermiddelen uit de natuurgebieden goed in het rantsoen van de veestapel ingepast kunnen worden.'

Hoe groot is het areaal natuur dat een melkveehouder kan beheeren? Per tien koeien één hectare natuur beheeren zou volgens Govaerts een goede richtlijn zijn. 'Dat is goed te behappen. De voedermiddelen uit natuurbeheer kun je dan goed inpassen op je bedrijf. Te veel ruimte voor de natuur is niet goed. Hoogproductieve dieren kun je niet te veel producten uit de natuur voeren.'

Blind beginnen met het beheeren van na-

Vlaanderen: 4500 beheerovereenkomsten

In Vlaanderen hebben ruim 4500 personen inmiddels een beheerovereenkomst met de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) afgesloten, een kleine twaalf procent van het aantal actieve landbouwers. De beheerovereenkomst water is met ongeveer 2100 overeenkomsten de meest populaire maatregel. De veehouder verplicht zich dan om in bepaalde kwetsbare gebieden minder stikstof uit dierlijke en kunstmest op te brengen. Op de tweede plaats komt met 1727 lopende beheerovereenkomsten perceelsrandenbeheer, waarbij een met gras inge-

zaaide bufferstrook wordt aangelegd naast kwetsbare landschapselementen als houtkanten of bossen. De belangstelling voor beheerovereenkomsten groeit, merkt de VLM. 'De motivatie van landbouwers is de mogelijkheid tot een aanvullend vast inkomen, de toch vrij vlotte inpasbaarheid in een moderne bedrijfsvoering en de uitstraling van het bedrijf naar de buitenwereld', zegt een woordvoerder van VLM. 'Beperkende factoren zijn de hoge mestdruk, ontbreken van langetermijnperspectieven en de planologische onzekerheid.'

tuur is niet slim, aldus de bedrijfsadviseur. 'Dan haal je problemen op de Hals. Het is goed om als veehouder te weten wat de kenmerken zijn van het gebied. Is het bijvoorbeeld rijk aan ijzer of groeit er het giftige jakobs kruiskruid. Natuurbeheer vergt wel de nodige kennis en omzichtigheid.'

Veehouders doen hun kennis van natuurbeheer nu vooral op in de praktijk. Onderwijs en onderzoek besteden volgens Dijkman van het CLM nog te wei-

nig aandacht aan de vraag hoe agrarische bedrijven landbouw en natuurbeheer zo kunnen inzetten dat ze elkaar versterken. 'Het is nog maar zes jaar geleden dat ASG een rapport publiceerde waarin staat dat opnemen van natuurgras in rantsoenen geld kost. Natuurbeherende boeren hebben inmiddels wel voldoende aangetoond dat natuurgras de benodigde structuur brengt in rantsoenen, voor bijvoorbeeld droogstaande koeien of jongvee.'

NOL EN GEERT HOOIJMAAIJERS WASPIJK

KEURSTICHTING DE BOER ALS NATUURONDERNEMER

Kansen in overloopegebied

Parterre van een overloopegebied... familie Hooijmaaijers zet bedrijf in Overloope polder voort op een terp... Kansen in overloopegebied... familie Hooijmaaijers zet bedrijf in Overloope polder voort op een terp... Kansen in overloopegebied... familie Hooijmaaijers zet bedrijf in Overloope polder voort op een terp...

38

THEO KEMP BODEGRAVEN

KEURSTICHTING DE BOER ALS NATUURONDERNEMER

Riet, ruigte en groen gras

Puimpompers en zwaai sterven... Riet, ruigte en groen gras... Puimpompers en zwaai sterven... Riet, ruigte en groen gras... Puimpompers en zwaai sterven... Riet, ruigte en groen gras...

50

HESSEL AGEMA KOLLUMERPOMP

KEURSTICHTING DE BOER ALS NATUURONDERNEMER

De 24 lunsoneunne gaat niet hand in hand met veevoederbeheer

De 24 lunsoneunne gaat niet hand in hand met veevoederbeheer... Het beloofde land... De 24 lunsoneunne gaat niet hand in hand met veevoederbeheer... Het beloofde land... De 24 lunsoneunne gaat niet hand in hand met veevoederbeheer... Het beloofde land...

82

KOEN VANGELDER HERNE

KEURSTICHTING DE BOER ALS NATUURONDERNEMER

Liever weiden dan bossen

Liever weiden dan bossen... Koen Vangelder past natuurgebieden in bij biologische bedrijfsvoering... Liever weiden dan bossen... Koen Vangelder past natuurgebieden in bij biologische bedrijfsvoering... Liever weiden dan bossen... Koen Vangelder past natuurgebieden in bij biologische bedrijfsvoering...

96